

Ἡ νέα κωμωδία τοῦ κ. Ρούσσου εἶναι διασκεδαστικότερη, διασκεδαστικότερη ἀκόμα κι ἀπὸ τίς «Ἑρωτικές βιταμίνες» τοῦ ποῦ παρουσίασε τὸ καλοκαίρι κι ἀρίθμησαν πάνω ἀπὸ ἑκατὸ παραστάσεις. "Ὅλη τὴν ὥρα τῆς παράστασης τὰ γέλια τοῦ κοινοῦ γύρω μου ἀναβλύζανε ἀδιάκοπα καὶ ἤχηρά. Δικαιολογημένα ὁ «Σκληρὸς ἄντρας» ἀναδίνει ἄφθονη κωμικότητα. Ἀκόμα μὴ φορὰ διαπίστωση ὅτι στὸ εἶδος τοῦ ἐλαφροῦ σκηνηκοῦ παιχνιδιοῦ οἱ "Ἕλληνες θεατρικοὶ συγγραφεῖς σημειώνουν ἐξαιρετικὴν ἐπιτυχία. "Ὅσο ὅμως κι ἂν ἀναγνώριζα κι ἂν ἐκτιμοῦσα τὰ προσόντα τοῦ «Σκληροῦ ἄντρα», τελικὰ μὲ κατέλαβε καὶ κάποια μελαγχολία. Γιατὶ ὑπάρχουν στὸν «Σκληρὸ ἄντρα» στοιχεῖα ποῦ ἂν εἶχαν ἀναπτυχθεῖ περισσότερο, ποῦ ἂν ὁ συγγραφέας εἶχε ἐπιμείνει σ' αὐτά, θὰ μπορούσαν νὰ εἶχαν ὑψώσει τὸν «Σκληρὸ ἄντρα» πολὺ πάνω ἀπὸ τὸ ἐπίπεδο τῆς ἀπλῆς εὐθυμῆς φάρσας ὅπου στέκει τώρα.

Στὴν πρώτη πράξη, νομίζουμε ὅτι θὰ παρακολουθήσουμε τὴν ἀνάγλυφη διαγραφὴ ἑνὸς χαρακτήρα, τοῦ μαλακοῦ καὶ αὐλοκάγαθου ἀνθρώπου, ποῦ ἡ ἐποχὴ μας, ἡ ὁποία ἀφήνει ἐτιμώρητους—ἐταν δὲν τοὺς μοιράζει καὶ δάφνες—ἄπειρους παλιανθρώπους, καταδικάζει νὰ εἶναι τὸ θύμα. (Ἀλήθεια, τί λαυμάσια κωμωδία θὰ μπορούσε νὰ γραφεῖ μὲ κεντρικὸ ἥρωα τὸν τύπο τοῦ θριαμβευτῆ τυχοδιώκτη ἢ τοῦ δοσιλόγου ποῦ ὁ ἴδιος δὲν ἔχει ὑποστῇ καμιά ἠθικὴ ζημία ἐνῶ εἶναι τόσο βλαβερὸς γιὰ τὸ κοινωνικὸ σύνολο, γιὰτὶ κάνει ὅλους τοὺς

τίμιους νὰ ἀναρωτιοῦνται μὲ πολλὴ πικρία γιατί παρέμειναν τίμιοι. Φυσικά, σὲ μιὰν ἀνάλογη περίσταση ὅσοι ἔχουν τὴν τιμότητα ἀθεράπευτη μέσα τους, καὶ πάλι θὰ ἔχουν τὴν ἀνοησία νὰ μὴν ἀπιστήσουν στὸν ἑαυτό τους, ἀλλ' ὅσοι ἀμφιρρέπουν ποῖο δρόμο ν' ἀκολουθήσουν, ποῦ θὰ τοὺς ὀδηγήσουν τὰ παραδείγματα; Δὲ θὰ ἦταν σκόπιμο μιὰ κωμωδία νὰ καυτηριάσει αὐτὸν τὸν ἐξευτελισμὸ τῶν ἀξιῶν;)

Στὴ δευτέρη πράξη, ἔχουμε τὴν ἐντύπωση ὅτι ὁ «Σκληρὸς ἄντρας» θὰ ἐξελιχθεῖ σὲ μιὰ κωμωδία τῆς κατηγορίας τοῦ «Κνόνκ», ὅτι ὁ συγγραφέας θὰ δεῖ καὶ θὰ μᾶς δεῖξει μέσ' ἀπὸ μεγεθυντικὸ φακὸ ἀνθρώπινες ἀδυναμίες. Ἕνας ἀθῶος πάει νὰ καταδικασθεῖ. γιατί τοῦτο συμφέρει σὲ διάφορα πρόσωπα: ἓνας ἀστυνόμος θὰ προαχθεῖ ἂν ἀνακαλύψει τὸν ἐνοχο ποὺ δὲν τὸν ἔχει πρόχειρο, μιὰ δικηγόρινα γυρεύει μιὰν ἐντυπωσιακὴ δίκη ποὺ θὰ τὴν ἀναδείξει, ἓνας δημοσιογράφος θέλει νὰ γεμίσει τίς στήλες του μὲ μιὰ εἰδηση ποὺ θὰ προκαλέσει πάταγο.

Τοῦτα κι ἄλλα γόνιμα θέματα μόνο ἀγγίζονται ἀπὸ τὸν κ. Ροῦσσο, σκιαγραφοῦνται ἀχνά, κι ἔπειτα ἐγκαταλείπονται, σβήνουν, ἀνακατεύονται μὲ μοτίβα ποὺ ἀνήκουν ἀποκλειστικὰ στὴν κοινὴ φάρσα: χορήγηση καθαρτικοῦ, ἐμφάνιση ἐνὸς μέντιουμ κτλ. κτλ.

“Ὅλα τοῦτα τὰ ἐτερόκλητα στοιχεῖα ἔχουν ἐπιτήδεια συναρμολογηθεῖ· τὸ εἶπα κιόλας: ἡ κωμωδία τοῦ κ. Ροῦσσου εἶναι στὸ εἶδος τῆς πολὺ καλῆς, πολὺ τερπνῆς. Ἡ πλοκὴ εἶναι τεχνικότητα, καὶ ἔτσι οἱ δυσαρμονίες δὲ διακρίνονται στὸ πρῶτο βλέμμα. Μόλις ὅμως προσέξουμε, ἀντιλαμβανόμαστε ὅτι ὁ «Σκληρὸς ἄντρας» ἔμεινε κατώτερος ἀπὸ τίς δυνατότητές του.

Ὁ κ. Ροῦσσο δὲν ἔγραψε τὴν κωμωδία χαραχτήρων ἢ τὴ σατιρικὴ κωμωδία ποὺ τὸ σπέρμα τῆς ἐμπεριέχεται στὸν «Σκληρὸ ἄντρα», γιατί δὲν μπόρεσε ἢ γιατί δὲ θέλησε; Ἄν συνέβαινε τὸ πρῶτο, δὲ θὰ ὑπῆρχε λόγος νὰ λυπηθοῦμε καὶ

νά επεκταθοῦμε σὲ σχόλια. Δὲν εἴμαστε δικαιολογημένοι νὰ ζητοῦμε ἀπὸ ἓνα συγγραφέα περισσότερα ἢ καὶ ἄλλα ἀπ' ὅσα μπορεῖ. Πολλὲς ἐνδείξεις ὁμῶς φανερώουν ὅτι ὁ κ. Ροῦσσος εἶχε τὴν ἱκανότητά νὰ μὴ σταθμεύσει ἐκεῖ πού στάθηκε. Δὲν εἶχε ὁμῶς τὸ σθένος νὰ υπερνικήσει μιὰν ἐπιζήμια παρεξήγηση, ἡ ὁποία δυστυχῶς ἔχει πολὺ διαδοθεῖ καὶ στοὺς συγγραφεῖς καὶ στοὺς θιασάρχες. Ἐπειδὴ ἄρεσαν στὸ κοινὸ μερικὰ ἐλαφρὰ ἐργάκια, σχημάτισαν τὴν ἐντύπωση ὅτι τὸ κοινὸ ἀγαπᾷ μόνον αὐτά. Ἐν τούτοις, τὸ κοινὸ συχνὰ ἔχει δεῖξει ὅτι τοῦ ἀρέσουν βέβαια τὰ ἐλαφρὰ ἐργάκια—πού ἄλλωστε δὲν εἶναι γιὰ καταφρόνηση, ὅταν δὲν κυριαρχοῦν μὲ ἀποκλειστικότητα—ἀλλ' ὅτι ξέρεи σύγχρονα νὰ ἐγτιμᾷ καὶ νὰ υποστηρίξει καὶ τὴν ποιότητα. Δὲν εἶναι κρίμα μιὰ παρεξήγηση νὰ συγκρατεῖ τὴν παραγωγή σ' ἓνα ἐπίπεδο ὁμοιόμορφο καὶ ὁπωσδήποτε χαμηλό;

Ἡ ἐρμηνεία ἦταν συνολικὰ πολὺ μπριόζικη. Εἶχε ὁμῶς καὶ χάσματα καὶ πτώσεις κι ἀτονίες. Ἰδιαιτέρα ἀξίζει ν' ἀναφερθεῖ ἡ δημιουργία ἐνὸς μικροῦ ρόλου ἀπὸ τὴν Κκ Σμ. Στεφανίδου, πού εἶναι πάντα μιὰ ἔξοχη χαρακτηρίστρα, καὶ ἡ κάποια ἀνανέωση τοῦ κ. Λογοθετίδη. Σὲ ἓνα ρόλο πού ξέφευγε κάπως ἀπὸ τὴ σκάλα του, χωρὶς νὰ παύσει νὰ εἶναι ἓνας μεταδοτικὸς καὶ στραφτερός κωμικός, κατόρθωσε ν' ἀποδώσει πολὺ λεπτά, μὲ μερικές διακριτικές μελαγχολικὲς νότες, τὴν ἀπορία καὶ τὴν πικρία τοῦ ἀνθρώπου πού ἀδικεῖται γιατί εἶναι ἥπιος, ἴσως κι ἀγαθός.